

Psychiatrie en lage intelligentie

T.A.M.J. VAN AMELSVOORT, J.R. ZINKSTOK, A. VOGELS, J. WIELAND

Met trots presenteren we u het allereerste themanummer over verstandelijke beperkingen en psychiatrie. Het was hoog tijd dat dit nummer er kwam. Al eerder werd er in dit tijdschrift een pleidooi gehouden om de toegang tot en inrichting van de psychiatrische zorg voor mensen met een verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid te verbeteren (Van Amelsvoort 2018). Onbekendheid met deze doelgroep en afwezigheid van dit thema in de reguliere onderwijs- en opleidingscurricula dragen bij aan de relatieve verwaarlozing van deze groep binnen de psychiatrie.

Dat meer kennis en aandacht hard nodig zijn, blijkt inmiddels ook uit recent Nederlands onderzoek, dat laat zien dat van de acute opnames in de ggz er bij ruim 4 op de 10 patiënten een vermoeden van een laag IQ is. Deze patiënten worden bijna 3 keer zo vaak gedwongen opgenomen. Ook wordt er bij deze groep mensen bijna 4 keer zo vaak dwang en drang toegepast (Nieuwenhuis e.a. 2017). Deze bevindingen bevestigen het vermoeden dat een diagnose (lichte) verstandelijke beperking in de ggz vaak gemist wordt en ze benadrukken de noodzaak voor meer screening op verstandelijke beperkingen in de ggz.

Betere samenwerking en meer ondersteuning

Naast onderdiagnostiek is er ook nog een vrij grote kloof in werkwijze en benadering tussen de ggz en de gehandicaptenzorgsector. De benadering in de ggz is vaak individualistisch, en gericht op eigen verantwoordelijkheid en sterke verbale vermogens. Het gevolg is dat mensen met een verstandelijke beperking vaak overvraagd worden in de ggz en dat de behandelaar zich hier niet altijd van bewust is. Het succes van een behandeling staat of valt dan ook met de adequate bejegening (Neijmeijer e.a. 2010) en de twee sectoren zouden elkaars taal beter moeten leren spreken.

Deze overvraging is niet alleen een probleem in de spreekkamer, bijvoorbeeld bij het begrijpen en implementeren van de opdrachten bij cognitieve gedragstherapie, maar ook bij de zelfredzaamheid in het dagelijks leven buiten de instellingsgebouwen. De toenemende complexiteit van de maatschappij maakt juist deze groep extra kwetsbaar. Zaken zoals het omgaan met een ov-chipkaart of internetbankieren zijn voor hen niet vanzelfsprekend.

Ondersteuning bij praktische zaken is met name belangrijk voor jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking die 18 jaar worden, jaarlijks ongeveer 6000, en van wie we dan van de ene op de andere dag een zelfstandigheid verwachten die vaak niet realistisch is. De transitiecoach LVB (<https://www.kenniscentrum-kjp.nl/over-ons/projecten/transitiecoach-lvb/>) is recent voor deze doelgroep ontwikkeld en positief geëvalueerd door zowel jongeren als hulpverleners. Training voor transitiecoach is gratis online beschikbaar.

Meer onderzoek

Ook op het gebied van wetenschappelijk onderzoek is er nog een inhaalslag te maken, aangezien mensen met een verstandelijke beperking vaak worden geëxcludeerd in studies. Hierdoor is er nog een grote kennislacune op het gebied van verstandelijke beperkingen.

Exclusie wordt niet alleen bepaald door de onderzoekers zelf, maar voor een groot deel ook door medisch-ethische toetsingscommissies. Deze commissies hebben zelf vaak weinig kennis over deze doelgroep en realiseren zich onvoldoende hoe belangrijk onderzoek is voor de toekomst van deze patiënten en hun vertegenwoordigers (die vaak zelf positief tegenover deelname aan wetenschappelijk onderzoek staan).

Dit themanummer laat zien dat er tegenwoordig wel degelijk onderzoek gedaan wordt, ook in Nederland en België. In Nederland is er inmiddels een academische werkplaats opgericht (<https://www.academischewerkplaatskajak.nl>), die als doel heeft de ggz en de gehandicaptenzorg met elkaar te verbinden, gezamenlijk kennisontwikkeling vorm te geven en wetenschappelijk onderzoek te stimuleren. Deze werkplaats richt zich nu alleen op kinderen en jongeren en een dergelijk initiatief voor volwassenen zou zeer welkom zijn. Subsidiegevers als ZonMw hebben de afgelopen jaren meerdere programma's voor mensen met een verstandelijke beperking gelanceerd.

Positieve ontwikkelingen

Op het jaarlijkse congres van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (Voorjaarscongres) en bij andere onderwijs- en nascholingsactiviteiten zien we een toename aan symposia en workshops over diagnostiek, behandeling en begeleiding van psychiatrische problemen bij mensen met een verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid. In Vlaanderen worden er ook in toenemende mate nascholingsactiviteiten op het gebied van psychiatrie en verstandelijke beperking georganiseerd.

Het doet ons ook deugd te zien dat zowel Nederlandse als Vlaamse psychiaters actief zijn in de European Association for Mental Health and Intellectual Disabilities, die elke 2 jaar een wetenschappelijk congres organiseert (<http://www.eamhidcongress.eu>). Ook wordt de samenwerking met de klinisch genetici steeds vaker gezocht, zoals blijkt uit recent Vlaams onderzoek (Thygesen e.a. 2018).

Inhoud themanummer

In dit themanummer laten we een aantal voor de psychiater relevante thema's aan bod komen. In een inleidend artikel wordt de doelgroep gedefinieerd en beschreven. Vervolgens worden diagnostiek en toegang tot de ggz voor deze doelgroep besproken. Daarnaast komen medicamenteuze en niet-medicamenteuze behandeling, genetische oorzaken en andere risicofactoren uitgebreid aan bod. We hopen dat hiermee meer bewustwording van en bekendheid met verstandelijke beperkingen zullen ontstaan bij de psychiater.

Concluderend zien wij een toename in aandacht voor mensen met psychiatrische problemen en een verstandelijke beperking. Als gastredactie hopen we dat na het lezen van dit themanummer de affiniteit met dit onderwerp nog meer zal groeien onder de psychiaters. We zijn optimistisch!

LITERATUUR

- van Amelsvoort TAMJ. Waarom zorgen we niet goed voor onze minder begaafde patiënten? Tijdschr Psychiatr 2018; 60: 734-6.
- Neijmeijer L, Moerdijk L, Veneberg G, Muusse C. Licht verstandelijk gehandicapten in de GGZ. Utrecht: Trimbos-instituut, 2010.
- Nieuwenhuis JG, Noorthoorn EO, Nijman HL, Naarding P, Mulder CL. A blind spot? Screening for mild intellectual disability and borderline intellectual functioning in admitted psychiatric patients: prevalence and associations with coercive measures. PLoS One 2017; 12(2): e0168847.
- Thygesen JH, Wolfe K, McQuillan A, Viñas-Jornet M, Baena N, Brison N, e.a. Neurodevelopmental risk copy number variants in adults with intellectual disabilities and comorbid psychiatric disorders. Br J Psychiatry 2018; 212: 287-94.

AUTEURS

THERESE VAN AMELSVOORT, hoogleraar Transitiepsychiatrie, Universiteit Maastricht en psychiater, Mondriaan en Koraal.

JANNEKE ZINKSTOK, psychiater en universitair docent, UMC Utrecht.

ANNICK VOGELS, kinder- en jeugdpsychiater en klinisch geneticus, Centrum voor Menselijke Erfelijkheid, Universitaire Ziekenhuizen Leuven.

JANNELIEN WIELAND, psychiater, Poli+ en expertiseleider LVB en ggz, Cordaan.

CORRESPONDENTIEADRES

Prof.dr. Therese van Amelsvoort,
Maastricht.
E-mail: t.vanamelsvoort@maastricht-university.nl

Geen strijdige belangen meegeedeeld.

TITLE IN ENGLISH

Psychiatry and low intelligence